

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
huzuridagi Statistika agentligining
2024- yil 8 may dagi
91 - son buyrug'iga
Ilova

Xizmatlar tashqi savdosi statistik hisobini tashkil qilish bo'yicha uslubiy nizom

Xizmatlar tashqi savdosi statistik hisobini tashkil qilish bo'yicha uslubiy nizom (keyingi o'rinlarda – Nizom) xizmatlar eksporti va importi to'g'risidagi statistik ma'lumotlarni to'lov balansi metodologiyasiga muvofiq shakllantirish mexanizmini belgilab beradi va statistika organlari tomonidan respublikaning turli hamkor davlatlar bilan tashqi savdosi to'g'risidagi ma'lumotlarni shakllantirishda foydalanish uchun mo'ljallangan.

Mazkur uslubiy nizomni ishlab chiqish uchun to'lov balansi bo'yicha qo'llanma, xalqaro investitsiya pozitsiyasi (IMF, VI nashr) hamda Xizmatlar xalqaro savdosi statistikasi bo'yicha qo'llanma (BMT, Yevropa Ittifoqi Statistika boshqarmasi Xalqaro valyuta jamg'armasi Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti, Jahon turizm tashkiloti va Jahon savdo tashkiloti 2010- yil) asos qilib olingan.

Uslubiy Nizom O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 4-martdagi "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-114-son qarori ijrosini ta'minlash maqsadida, shuningdek, Statistik ma'lumotlarni ishlab chiqish jarayonlarining namunaviy modeli (Generic Statistical Business Process Model (keyingi o'rinlarda – GSBPM)) talablari asosida ishlab chiqilgan.

I bob. Umumiy qoidalar

1. Uslubiy nizom GSBPMning qayta ishlash bosqichi doirasida ma'lumotlarni integratsiyalash, tasniflash va kodlashtirish, yangi ko'rsatkichlarni shakllantirish, umumlashtirish hamda qayta ishlashni yakunlash jarayonlarini o'z ichiga oladi.

2. Ushbu uslubiy nizomda quyidagi asosiy tushuncha va ta'riflardan foydalaniladi:

xizmatlar – iste'molchilarning iltimosiga binoan, ishlab chiquvchilar tomonidan amalga oshiriladigan va odatda ushbu xizmatlarni iste'mol qiluvchi birliklar holatining o'zgarishiga olib keladigan turli xil faoliyat natijasi;

iste'molchilarning talabiga binoan, ishlab chiqaruvchilar tomonidan amalga oshiriladigan va odatda ushbu xizmatlarni iste'mol qiluvchi birliklar holatining o'zgarishiga olib keladigan turli xil faoliyat natijasi. Xizmatlarning o'ziga xos xususiyati ishlab chiqarish va iste'mol o'rtasidagi munosabatlardir, ya'ni bir marta ishlab chiqilgan xizmatlar keyinchalik iste'mol qilish uchun saqlanishi mumkin emas;

xizmatlar eksporti – O'zbekiston Respublikasining yuridik va jismoniy shaxslari tomonidan chet ellik yuridik va jismoniy shaxslar uchun, ularni bajarish (ko'rsatish) joyidan qat'i nazar, bajarilgan ishlar (ko'rsatilgan xizmatlar);

xizmatlar importi – chet ellik yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan O'zbekiston Respublikasining yuridik va jismoniy shaxslari uchun, ularni bajarish (ko'rsatish) joyidan qat'i nazar, bajarilgan ishlar (ko'rsatilgan xizmatlar);

hamkor-mamlakat bu – xizmatlarni eksport qilishda iste'molchisi qaysi mamlakatning rezidenti bo'lsa hamda shu xizmatlarni taqdim etuvchisi qaysi mamlakatning rezidenti bo'lsa, shu hamkor mamlakat hisoblanadi;

rezidentlar – O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, O'zbekiston Respublikasida doimiy yashash joyiga ega bo'lgan chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar; O'zbekiston Respublikasida ro'yxatdan o'tgan yuridik shaxslar, O'zbekiston Respublikasining chet eldagi, diplomatik maqomdan foydalanuvchi diplomatik va boshqa vakolatxonalari, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi tashkilotlarining xo'jalik yoki boshqa turdagi tijorat faoliyati bilan shug'ullanmaydigan chet eldagi vakolatxonalari;

norezidentlar – chet elda doimiy yashash huquqiga ega shaxslar, chet davlatlarning qonunchiligiga muvofiq tashkil etilgan va ro'yxatga olingan yuridik shaxslar, chet elda joylashgan diplomatiya, savdo va boshqa rasmiy vakolatxonalar, imtiyozga ega bo'lgan xalqaro tashkilotlar va ularning filiallari, shuningdek, boshqa tashkilot va firmalarning vakolatxonalari bo'lmagan iqtisodiy va boshqa tijorat faoliyati.

3. Xalqaro standartlarga muvofiq, xizmatlar xalqaro savdosining ta'rifi "Dunyoning qolgan qismi uchun hisoblar"dagi MHT – 2008 konsepsiyasiga mos keladi va mamlakat rezidentlari va norezidentlari o'rtasidagi savdo sifatida talqin etiladi.

Xizmatlarni ko'rsatish vaqti ularning norezidentga ko'rsatilgan (eksport qilingan) yoki norezidentdan hisob-kitob asosida qabul qilingan (import qilish) sanasi (berilgan schyot-fakturalar bo'yicha) ya'ni, korxonaning birlamchi buxgalteriya hujjatlarida operatsiyalarni aks ettirish vaqti. Ko'pincha bunday

operatsiyalarni ro'yxatdan o'tkazish sanasi xizmatlarni ishlab chiqish vaqtiga to'g'ri keladi va ularning ta'minoti shu vaqtda hisobga olinishi kerak, to'lovi emas.

4. Xizmatlar xalqaro savdosi statistikasi qo'llanmasiga muvofiq, XSBK bo'yicha xizmatlarni taqdim etish usullari yetkazib beruvchi va iste'molchining xizmat ko'rsatish vaqtida joylashgan joyidan kelib chiqqan holda, ularning millati yoki kelib chiqish mamlakatini hisobga olgan holda belgilanadi.

Ushbu usullar quyidagicha ifodalanadi:

a) transchegaraviy ta'minlash – yetkazib beruvchi ham, iste'molchi ham o'z mamlakatlarida qolganda (bu an'anaviy savdo tushunchasiga o'xshash masalan, telefon yoki internet orqali xizmatlar ko'rsatish);

b) chet eldagi iste'mol– iste'molchi o'z mamlakatidan tashqarida ma'lum bir xizmatdan foydalanganda (masalan, xalqaro turizm faoliyati va chet eldagi istirohat bog'lariga tashrif buyurishning odatiy holatlarida);

d) tijorat faoliyati bilan ishtirok etish – xizmat ko'rsatuvchi provayderlar filial tashkil qilganda (yoki sotib olganida) boshqa davlatdagi filial yoki tijorat vakolatxonasi orqali ular o'z xizmatlarini taqdim etadilar (masalan, qabul qiluvchi davlat iqtisodiyotiga sarmoya kiritayotgan xorijiy bank bank xizmatlarini ko'rsatish uchun unda shu'ba korxonasini tashkil etgan taqdirda);

e) jismoniy shaxslarning mavjudligi – jismoniy shaxs (xizmat ko'rsatuvchining o'zi, agar u yakka tartibdagi tadbirkor bo'lsa, yoki uning xodimi) xizmat ko'rsatish uchun chet elda bo'lsa masalan, (mustaqil arxitektor xorijdagi qurilish loyihasini nazorat qilganda yoki ish beruvchi tomonidan axborot texnologiyalari xizmatlarini ko'rsatish uchun kompyuter bo'yicha mutaxassis chet elga yuborilganda).

5. Umumiy eksport va import xizmatlari quyidagi xizmatlarni o'z ichiga oladi:

a) yirik korxonalar;

b) kichik korxonalar va mikrofirmalar;

d) kirish va chiqish turizmi bo'yicha namunaviy so'rovlar ma'lumotlari.

6. Xizmatlarning tashqi savdosi to'g'risidagi ma'lumotlarni umumlashtirish va yig'ish uchun quyidagilar qo'llaniladi:

a) MDH Davlatlararo statistika qo'mitasi tomonidan ISO (3166) 004-97 xalqaro standarti asosida tayyorlangan dunyo mamlakatlari tasniflagichi;

b) to'lov balansi va xalqaro investitsiya pozitsiyasi bo'yicha qo'llanma (XVJ, 2009) va xizmatlarning xalqaro savdosi bo'yicha statistik qo'llanma (BMT, 2010) asosidagi xizmatlar tasniflagichi (1-ilovada berilgan).

Xizmatlar quyidagi toifalar bo'yicha tasniflanadi: joylashgan jismoniy resurslarga nisbatan ishlab chiqarish xizmatlari boshqalarga tegishlilik bo'yicha; boshqa toifalarga kiritilmagan texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash; transport xizmatlari; safarlar (turistik xizmatlar); qurilish xizmatlari; sug'urta xizmatlari va pensiya ta'minoti; moliya xizmatlari; boshqa bo'lmagan intellektual mulk obyektlaridan foydalanganlik uchun to'lovlar; telekommunikatsiya; kompyuter va axborot xizmatlari; boshqa biznes xizmatlari; jismoniy shaxslarga, madaniyat va dam olish sohasidagi xizmatlar; boshqa toifalarga kiritilmagan davlat tovarlari va xizmatlari.

7. Boshqalarga tegishli bo'lgan jismoniy materiallar uchun ishlab chiqarish xizmatlariga qayta ishlash, yig'ish, tovarning egasi bo'lmagan korxonalar tomonidan amalga oshiriladigan markalash va qadoqlash. Bunday faoliyatga misollar: neftni qayta ishlash, tabiiy gazni suyultirish, elektron qurilmalarni tikish va yig'ish.

Ushbu toifaga tayyor qurilish konstruksiyalarini yig'ish, ("qurilish" toifasiga kiritilgan), shuningdek, belgilash va qadoqlash tashish uchun zarur bo'lgan xizmatlar ("transport xizmatlari" toifasiga kiritilgan) kirmaydi.

Ishlab chiqarishni tovar egasi bo'lmagan xo'jalik yurituvchi subyekt amalga oshiradi va u mulkdordan xizmatlar uchun to'lov oladi. Tovarga egalik huquqi o'tkazilmaydi, shuning uchun qayta ishlash birligi va egasi o'rtasidagi umumiy tovar bitimi hisobga olinmaydi. Qurilish va ta'mirlash ishlari va texnik xizmat ko'rsatish qurilish toifasiga kiradi.

8. Norezidentlarga tegishli bo'lgan tovarlarga rezidentlar tomonidan bajariladigan texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash ishlari (va aksincha). Ushbu turkumga texnik xizmat ko'rsatish, kemalar, samolyotlar va boshqa transport vositalarini ta'mirlash kiradi. Transport vositalarini tozalash transport xizmatlariga, kompyuterlarga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash kompyuter xizmatlariga kiradi.

Texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlashda qayd etilgan xarajatlar tovarlarning ta'mirdan oldin va keyin yalpi qiymati emas, balki bajarilgan ishlarning qiymati hisoblanadi.

Texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash qiymati ta'mirlash obyekti tomonidan taqdim etilgan va texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash narxiga kiritilgan har qanday ehtiyot qismlar yoki materiallarning narxini o'z ichiga oladi (ehtiyot qismlar va alohida to'lov olinadigan materiallar xizmatlar narxidan chiqarib tashlanadi va umumiy mahsulot toifalariga kiradi). Bu xarajat, shuningdek, mahsulotni ish holatida ushlab turadigan kichik

ta'mirlashni ham, mahsulot samaradorligini yoki quvvatini oshiradigan yoki uning ishlash muddatini uzaytiradigan kapital ta'mirlashni ham o'z ichiga oladi.

9. Transport xizmatlari – bir mamlakat rezidentlari tomonidan boshqa davlat rezidentlari uchun ko'rsatiladigan transport xizmatlarining barcha turlarini, shu jumladan yo'lovchi tashish, havo, temir yo'l, avtomobil va boshqa transport turlarida yuk tashishni o'z ichiga oladi. Ushbu xizmat turiga quvurlarni tashish, elektr energiyasini uzatish, pochta va kuryerlik xizmatlari, tegishli yordamchi va yordamchi xizmatlar va ekipaj bilan transport vositalarini ijaraga olish (fraxt) kiradi.

Quvur transporti – neft va neft mahsulotlari, suv va gaz kabi tovarlarni o'z ichiga oladi. Odatda podstantsiyalardan suv, gaz va neft mahsulotlarini iste'molchilarga taqsimlash (bular boshqa xo'jalik xizmatlariga kiradi) va tashilgan mahsulotlarning qiymati bilan bog'liq ushbu komponent tegishli xizmatlarni o'z ichiga olmaydi (ular umumiy mahsulot toifalariga kiritilgan).

Elektr energiyasini uzatish – ishlab chiqarish punktlari va iste'molchilarga yetkazib berish uchun bunday elektr energiyasi past kuchlanishga aylantiriladigan punktlar o'rtasida o'zaro bog'langan liniyalar va ular bilan bog'liq uskunalar orqali yuqori kuchlanishli elektr energiyasini tashish yoki uzatishni o'z ichiga oladi. Elektr narxining o'zi bundan mustasno (u umumiy tovar toifalariga kiritilgan), elektr energiyasini taqsimlash kabi, bu taqsimlovchi nimstansiyadan iste'molchiga elektr energiyasini yetkazib berishni o'z ichiga oladi (bu boshqa turdagi biznes xizmatlariga kiritilgan).

Pochta va kuryerlik xizmatlariga – xatlar, gazetalar, davriy nashrlar, broshyuralar va boshqa bosma mahsulotlar yig'ish, tashish, posilkalar va o'ramlar yetkazib berish hamda pochta xizmatlarini ko'rsatish kiradi.

Yordamchi va yordamchi transport xizmatlariga – transport sohasida yordamchi rol o'ynaydigan va bevosita yuk yoki yo'lovchilarni tashish, yuklash va tushirish operatsiyalari uchun ko'rsatilmaydigan xizmatlar, (masalan, yukdan alohida hisob-kitob qilinadigan konteynerlarni yuklash va tushirish); saqlash va omborlash; qadoqlash va qayta qadoqlash; yuk tashish xizmatlariga kirmaydigan tirkama; kemalarda haydovchilik qilish va transport kompaniyalariga navigatsiya yordami; havo harakatini boshqarish; portlar va aeroportlardagi transport vositalarini tozalash; qutqaruv operatsiyalari va tegishli agentlik to'lovlari (shu jumladan ekspeditorlik va brokerlik xizmatlari) kiradi.

Transport xizmatlari toifasiga quyidagilar kirmaydi: tashqi savdo yuklarini sug'urtalash (sug'urta xizmatlari tarkibiga kiradi); sotib olingan tovarlar portlarda norezident tashuvchilar tomonidan (ular xizmatlar sifatida emas, balki

tovar sifatida qayd etiladi) transport vositalariga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash (boshqacha bo'lmagan texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash xizmatlariga kiritilgan); dengiz portlari va aeroportlardagi temir yo'llar va inshootlarni ta'mirlash (qurilishga kiritilgan); ekipajsiz transport vositalarini ijaraga olish yoki ijaraga berish (operatsion lizing xizmatlariga kiritilgan).

10. **“Safarlar” ko'rsatkichi** biznes va shaxsiy ko'rsatkichlarga bo'linadi va o'z mazmuniga ko'ra Milliy hisoblar tizimida qo'llaniladigan “turistik xizmatlar” tushunchasiga mos keladi.

“Safarlar” bandida shaxsiy foydalanish uchun sotib olingan tovar va xizmatlar uchun har qanday xarajatlar hisobga olinadi. “Safarlar” bo'limida qayd etilgan tovar va xizmatlarning eng keng tarqalgan turlariga turar joy, oziq-ovqat va ichimliklar, ko'ngilochar va transport xizmatlari, ushbu xizmatlar kelib chiqqan mamlakat hududidagi norezidentlarga taqdim etilgan, shuningdek, chet ellik mehmonlar tomonidan shaxsiy foydalanish uchun sotib olingan sovg'alar, suvenirlar va boshqa har qanday buyumlar (ularning qiymatidan qat'i nazar) qabul qiluvchi davlatdan eksport qilinadi.

Ish safarlari turli turli xil iqtisodiy faoliyat turlari uchun chet elga sayohat qilayotgan shaxslarning sayohatlarini qamrab oladi.

Ish yuzasidan safarini amalga oshiruvchi shaxslarga misol qilib, kema ekipajlarining qisqa to'xtashlari yoki jo'nab ketishlarini kechiktirishlari; mamlakatda rasmiy ish bo'yicha bo'lgan davlat xizmatchilari, xalqaro tashkilotlarning xizmatga jo'natilgan xodimlari; mamlakatda xizmat safarida bo'lgan davlat xizmatchilari; xizmat safarida bo'lgan xalqaro tashkilotlar xodimlari; hududida o'z ishlarini bajaradigan mamlakat rezidenti bo'lmagan korxonalar xodimlari; tadbirkorlik maqsadida kelayotgan yakka tartibdagi tadbirkorlar (bu mahsulot sotish, bozorni o'rganish, savdo muzokaralarini o'tkazish, missiyalarda qatnashish yoki boshqa har qanday faoliyatda qatnashish maqsadida mamlakatga kelgan shaxslarni o'z ichiga oladi); shuningdek, chegara ishchilari, mavsumiy ishchilar yoki o'zlari ishlayotgan mamlakat rezidenti bo'lmagan, lekin ish beruvchisi shu mamlakat rezidenti bo'lgan boshqa qisqa muddatli ishchilar.

Shaxsiy safarga xorijga biznesdan tashqari maqsadlarda, masalan, dam olish, ko'ngilochar va madaniy tadbirlar, do'stlarni va qarindoshlarni ziyorat qilish shuningdek, ta'lim va davolanish uchun sayohat qilgan shaxslar tomonidan sotib olingan tovarlar va xizmatlar kiradi.

Sog'liqni saqlash bilan bog'liq xarajatlar tibbiy xizmatlar va boshqa sog'liqni saqlash xizmatlari uchun xarajatlarni o'z ichiga oladi; **ta'lim**

xarajatlariga o'qish, ovqatlanish, turar joy, mahalliy transport kiradi va norezident talabalar tomonidan ko'rsatilgan tibbiy xizmatlar; **boshqa xarajatlarga** sayohatdan asosiy maqsadi na tibbiy, na ta'lim bilan bog'liq bo'lmagan shaxslar kiradi. Ushbu toifadagi shaxslarga dam olish, ko'ngilochar va madaniy tadbirlarda ishtirok etish, do'stlari va qarindoshlarini ziyorat qilish hamda ziyorat qilish uchun chet elga sayohat qiluvchi barcha shaxslar kiradi.

Turizm eksportiga quyidagilar kiradi:

a) turlar, xorijiy turistlarga (norezidentlarga) qabul qiluvchi davlatda pullik xizmatlar ko'rsatish, yo'lovchilar va bagajlarni joylashtirish va tashish uchun to'lovdan tushgan tushumlar; mehmonxonalarda va boshqa joylashtirish vositalarida xonalarni taqdim etish, turistik mehmonxona majmualarida, turistik markazlarda, mehmonxonalarda, oromgohlarda, pansionatlarda, kempinglarda ovqatlanish, suvenirlar sotishdan, xalqaro tashishdan va boshqa xizmatlardan tushgan tushumlar;

b) turizm faoliyati uchun litsenziyalangan korxonalar xizmatlari (sayohat kompaniyalari) – chiptalar va yo'lovchilarga sayohat xizmatlari, sayohatga oid ma'lumotlar xizmatlari, maslahatlar va turistik agentliklar, ushbu korxonalarning turizm operatorlari va tegishli xizmatlarning sayohatlarini rejalashtirish.

11. Qurilish xizmatlari qurilish loyihalarini qurishni o'z ichiga oladi va uskunalarni korxonaning iqtisodiy hududidan tashqarida o'rnatish; bir vaqtning o'zida xizmatlar hajmiga korxona tomonidan obyektlarni qurishda foydalaniladigan import qilinadigan mahsulot tan narxlari kiradi.

Qurilish qiymati yalpi qiymat asosida, ya'ni ish jarayonida ishlatilgan barcha tovarlar va xizmatlarning tan narxini, shuningdek, boshqa barcha ishlab chiqarish xarajatlarini hisobga olgan holda, qurilish kompaniyasining egalariga undirilgan holda aniqlanadi.

Norezidentlar tomonidan O'zbekiston Respublikasi hududida o'zlarining doimiy muassasalari orqali amalga oshirilishi bir yildan ortiq davom etadigan foydali qazilmalarni qidirish va qidirish bo'yicha xizmatlar qurilish xizmatlari hajmi xizmatlar importida aks etmaydi va mahalliy ishlab chiqarish sifatida qaraladi.

12. Sug'urta va pensiya xizmati komponenti rezident sug'urta kompaniyalari tomonidan norezidentlar uchun turli xil sug'urta turlarini taqdim etishni va aksincha.

Bunday xizmatlarga sotiladigan yuklarni sug'urtalash (ya'ni, tranzitdagi eksport va import tovarlarini sug'urtalash), to'g'ridan-to'g'ri sug'urtaning boshqa turlari (ya'ni, hayot sug'urtasi, shu jumladan pensiyalar, baxtsiz hodisalar va

baxtsiz hodisalardan sug'urta qilish, tibbiy sug'urta, fuqarolik javobgarligini sug'urtalash, yong'in sug'urtasi va boshqalar) shuningdek, qayta sug'urtalash kiradi. Sug'urta xizmatlari sug'urta agentlarining komissiyon to'lovlarini ham o'z ichiga oladi. Sug'urta xizmatlarining qiymati sug'urta xizmatlari uchun to'lov sifatida olingan mukofotlar miqdorida belgilanadi.

Pensiya xizmatlariga xodimlarning ayrim guruhlarini nafaqaga chiqqandan so'ng daromadlarini ta'minlash va bunday xodimlarning vafoti yoki nogironligi munosabati bilan tegishli imtiyozlar berish maqsadida tashkil etilgan fondlar tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlar kiradi. Bunday fondlar ish beruvchilar, hukumat yoki sug'urta kompaniyalari tomonidan xodimlar manfaati uchun tashkil etilishi mumkin. Ba'zida pensiya jamg'armasining majburiyatlarini bajarish uchun zarur bo'lgan aktivlarni saqlash va boshqarish uchun maxsus bo'linmalar tuzilishi mumkin.

13. Moliyaviy xizmatlar komponentiga quyidagilar: komissiyalar va tegishli to'lovlar akkreditivlar, bank akseptlari, kredit liniyalari va shunga o'xshash boshqa vositalar, moliyaviy lizing, pul o'tkazmalari, faktoring, tovar fyucherslari, hosilaviy moliyaviy vositalar bilan operatsiyalarni tashkil etish, brokerlik xizmatlari va qimmatli qog'ozlarni sotib olish, shu jumladan qimmatli qog'ozlar bo'yicha daromadlarni to'lash bilan bog'liq komissiyalar, kliring hisob-kitoblari; moliyaviy maslahat xizmatlari; moliyaviy aktivlar yoki oltin quymalarni saqlash xizmatlari; moliyaviy aktivlarni boshqarish xizmatlari; qo'shilish va qo'shib olish bo'yicha xizmatlar; korporativ moliya xizmatlari va venchur kapitali; kredit kartalari va boshqa kredit vositalari emitentlarining xizmatlari; valyuta ayirboshlash; moliya bozorlarini tartibga solish va boshqarish; kredit reytingi kiradi.

14. Boshqa intellektual bo'lmagan mulk obyektlaridan foydalanganlik uchun to'lovlarga quyidagilar kiradi:

- tovar belgilaridan foydalanish uchun barcha to'lovlar va to'lovlarni qoplaydigan franchayzalar va tovar belgilariga litsenziyalar uchun yig'imlar; ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlanmalaridan kelib chiqadigan mulkiy huquqlardan foydalanganlik uchun yig'im va yig'imlarni qoplaydigan ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar natijalaridan foydalanish litsenziyalari;

- original kompyuter dasturlarini ruxsat etilgan takror ishlab chiqarish va/yoki tarqatish (litsenziya kelishuvlari orqali) uchun to'lovlarni qoplaydigan dasturiy ta'minotni qayta ishlab chiqarish va/yoki tarqatish litsenziyalari. Bunday holda, tarqatish ulgurji yoki chakana savdo sifatida belgilanmaydi. Jismoniy shaxs yoki korxona tomonidan o'z ehtiyojlari uchun sotib olingan kompyuter dasturlari

paketining nusxasini sotish; tarqatish litsenziyasi bilan qamrab olinmaydi. Shaxsiy yoki shaxsiy foydalanish uchun dasturiy ta'minot paketini sotish kompyuter xizmatlari bo'yicha hisobga olinadi.

Doimiy foydalanish huquqiga ega jismoniy vositalarda sotiladigan dasturlar tovarlar toifasiga:

- audiovizualni qayta ishlab chiqarish va/yoki tarqatish uchun litsenziyalar va tegishli mahsulotlar va ular ikki kichik komponentga bo'linadi: audiovizual mahsulotlarni takror ishlab chiqarish va/yoki tarqatish litsenziyalari, bu asl audiovizual mahsulotlarni ruxsat etilgan takror ishlab chiqarish va/yoki tarqatish (litsenziya shartnomalari orqali) uchun komissiya va yig'imlarni qoplaydi. prototiplar (masalan, kinematografik asarlar va ovoz yozuvlari). Shuningdek, u nutqlarning yozuvlarini ko'paytirish va/yoki tarqatish bilan bog'liq huquqlar hamda radio, teleko'rsatuv, kabel va sun'iy yo'ldosh kanallarida jonli yoki eshittirish huquqlarini o'z ichiga oladi. Ushbu kichik komponent sport tadbirlari uchun translyatsiya huquqlarini ham qamrab oladi;

- mualliflarning asl asarlarini (masalan, tarjimalarga bo'lgan huquqlar), rassomlar, haykaltaroshlar va boshqalarni ruxsat etilgan takrorlash va/yoki tarqatish (litsenziya shartnomalari orqali) uchun komissiya va to'lovlarni qoplaydigan boshqa mahsulotlarni ko'paytirish va/yoki tarqatish litsenziyalari; audiovizual xarakterdagi mahsulotlar bundan mustasno.

15. Telekommunikatsiya, kompyuter va axborot xizmatlari:

Kompyuter va telekommunikatsiya xizmatlari yetkazib berish xizmati emas, balki xizmat ko'rsatish xususiyatiga qarab belgilanadi.

Masalan, buxgalteriya xizmatlari biznes xizmatlarini ko'rsatish kabi, xatto bu xizmatlar to'liq kompyuter yoki internet orqali yetkazib berilsa ham, boshqa biznes xizmatlarining tegishli subkomponentiga kiradi. Telekommunikatsiya xizmatlari subkomponentiga faqat uzatish uchun to'lanadigan summalar kiritilishi kerak.

Telekommunikatsiya xizmatlari – telefon, telegraf, radio orqali tovush, tasvir, ma'lumotlar yoki boshqa ma'lumotlarni uzatish, televizion kabel va radioeshittirish, sun'iy yo'ldosh aloqasi, elektron pochta, faksimil aloqa va boshqalar, shu jumladan tijorat tarmoqlariga texnik xizmat ko'rsatish, telekonferensiya va tegishli xizmatlarni o'z ichiga oladi. Bunda uzatilgan ma'lumotlarning narxi o'z ichiga olinmaydi. Ushbu turkumga mobil telefon xizmatlari, magistral internet xizmatlari va pullik ulanish xizmatlari, shu jumladan internetga kirishni ta'minlash ham kiradi. Telefon tarmog'i uskunalarini sozlash

xizmatlari (qurilishga kiritilgan), shuningdek, ma'lumotlar bazalarini yaratish bo'yicha xizmatlar hisobga olinmaydi (axborot xizmatlariga kiritilgan).

Kompyuter xizmatlari – apparat bilan bog'liq xizmatlari va dasturiy ta'minot, ma'lumotlarni qayta ishlash xizmatlari va boshqa kompyuter xizmatlarini o'z ichiga oladi.

EHM dasturiy ta'minoti – deganda buyurtma asosida tayyorlangan dasturiy ta'minotni ishlab chiqish, ishlab chiqarish, sotish; davriy to'lov yoki bir martalik to'lov evaziga litsenziya bo'yicha boshqa elektron vositalar orqali yuklab olingan yoki yetkazib beriladigan buyurtma asosida ishlab chiqarilmagan (ommaviy ishlab chiqarish) dasturiy ta'minot; davriy litsenziya to'lovi bilan elektron tashuvchilarda taqdim etiladigan ommaviy ishlab chiqarish dasturiy ta'minotidan foydalanish litsenziyalari; asl nusxalarini sotib olish va sotish, tizim va amaliy dasturlar paketlariga egalik qilish tushuniladi.

Doimiy foydalanish uchun litsenziyalangan ommaviy axborot vositalarida taqdim etilgan ommaviy ishlab chiqarish dasturiy ta'minoti xizmatlar toifasidan chiqarilib va umumiy mahsulot toifasiga kiritiladi.

Boshqa kompyuter xizmatlariga quyidagilar: texnik maslahat xizmatlari, apparat va dasturiy ta'minotni joriy etish, dasturiy ta'minot va texnik vositalarni o'rnatish, texnik xizmat ko'rsatish kompyuterlari, periferik jihozlarni ta'mirlash; ma'lumotlarni qayta tiklash xizmatlari, maslahat va yordam; ma'lumotlarni qayta ishlash xizmatlari va hosting xizmatlari, veb-sahifalar (ya'ni, mijozlarning veb-sahifalarini joylashtirish uchun internet-serverlarda bo'sh joyni ta'minlash) kiradi.

Kompyuter xizmatlari kompyuterni o'qitish kurslarini, kompyuterlarni qarovsiz ijaraga olish, dasturiy ta'minotni qayta ishlab chiqarish va/yoki tarqatish litsenziyalari uchun to'lovlarni o'z ichiga olmaydi.

Axborot xizmatlari – axborot agentligi xizmatlari va boshqa axborot xizmatlariga bo'linadi.

Axborot agentliklari xizmatlari – ommaviy axborot vositalarini yangiliklar, fotosuratlar va badiiy maqolalar bilan ta'minlashni o'z ichiga oladi.

Boshqa axborot xizmatlariga – ma'lumotlar bazalarini ishlab chiqish, saqlash va tarqatish bilan bog'liq xizmatlar hamda quyidagilar kiradi: to'g'ridan-to'g'ri pochta, axborot uzatishning elektron kanallari yoki boshqa vositalardan foydalangan holda gazeta va jurnallarga jamoaviy bo'lmagan obuna; elektron kontentni taqdim etish bo'yicha boshqa xizmatlar; kutubxonalar va arxivlar xizmatlari. (Gazeta va jurnallarga jamoaviy obunalar umumiy mahsulot toifalariga kiritilgan.)

16. Boshqa biznes xizmatlari komponenti – uchta kichik komponentni qamrab oladi, jumladan: tadqiqot va ishlanma xizmatlari; professional xizmatlar va boshqaruv sohasida maslahat xizmatlari; savdo bilan bog‘liq texnik va boshqa biznes xizmatlari.

Ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik xizmatlariga – asosiy tadqiqotlar, amaliy tadqiqotlar va yangi mahsulotlar va texnologiyalar yaratish uchun eksperimental ishlanmalar hamda tabiiy fanlar, sotsiologik va gumanitar fanlar sohasidagi faoliyatni qamrab olish bilan bog‘liq xizmatlar kiradi.

Bilimlar to‘plamini oshirish bo‘yicha tizimli ravishda olib boriladigan tadbirlar ikki qismga bo‘linadi:

- individual, ommaviy tadqiqot va ishlanma xizmatlarini ko‘rsatish, moslashtirilgan tadqiqot va ishlanma xizmatlarini (individual xizmatlar) ko‘rsatish hamda ommaviy tadqiqot va ishlanmalar olib borishni o‘z ichiga oladi. Mulk huquqlarini sotish va ko‘paytirish yoki foydalanish litsenziyalari bilan bog‘liq sotish bundan mustasno;

- tadqiqot va ishlanmalardan kelib chiqadigan mulkiy huquqlarni sotishga patentlar, tadqiqot va ishlanmalardan kelib chiqadigan mualliflik huquqlari, jarayonlar va loyihalar (shu jumladan tijorat sirlari) va boshqalar kiradi.

“Boshqalar” toifasi boshqa joyda tasniflanmagan sinov va boshqa mahsulot/jarayonlarni ishlab chiqish faoliyatini o‘z ichiga oladi.

Menejment sohasidagi professional xizmatlar va maslahat xizmatlari ikki qismga bo‘linadi: yuridik, buxgalteriya, maslahat xizmatlari jamoatchilik bilan aloqalar sohasida boshqaruv va xizmatlar sohasida reklama, bozor tadqiqotlari va jamoatchilik fikrini o‘rganish.

- yuridik xizmatlar har qanday protsessual, sud va ma‘muriy ish yuritish jarayonida yuridik maslahat va vakillik xizmatlarini; huquqiy hujjatlar va hujjatlarni ishlab chiqish xizmatlarini; sertifikatlashtirish masalalari bo‘yicha maslahatlar; vasiylik bo‘yicha vositachilik va nizolarni hal qilish xizmatlarini o‘z ichiga oladi;

- buxgalteriya hisobi, audit, buxgalteriya hisobi va soliq qonunchiligi sohasidagi maslahat xizmatlari korxonalar va boshqa subyektlar uchun tijorat bitimlarini rasmiylashtirishni; buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlarni tekshirish xizmatlarini; soliqni rejalashtirish va biznes konsalting; shuningdek, soliq hujjatlarini tayyorlashni o‘z ichiga oladi;

- biznes xizmatlari, boshqaruv maslahati va xizmatlarida jamoatchilik bilan aloqalar sohasida auditni boshqarish; bozorni boshqarish, inson resurslari, ishlab chiqarishni boshqarish va konsalting sohasida loyihalarni boshqarish; shuningdek, mijozlarga xizmat ko‘rsatish kabi xizmatlar ishchanlik obro‘sin va umuman jamoatchilik bilan aloqalarni yaxshilash bo‘yicha va boshqa muassasalar bilan boshqarish kiradi.

Reklama, bozor tadqiqotlari va jamoatchilik fikrini o'rganish – reklama agentliklari tomonidan reklama mahsulotlarini yaratish va sotishni; ommaviy axborot vositalarida reklama joylashtirish, shu jumladan reklama maydonini sotib olish va sotish; savdo yarmarkalarida ko'rgazma xizmatlari; tovarlarni chet elda ilgari surish; bozor tadqiqotlari; telemarketing; va turli masalalar bo'yicha so'rovnomalar o'tkazishni qamrab oladi.

Texnik, savdo va boshqa biznes xizmatlari – komponenti beshta kichik komponentga bo'linadi: arxitektura, muhandislik, ilmiy va boshqa texnik xizmatlar; chiqindilarni qayta ishlash va atrof-muhitni tozalash xizmatlari, qishloq xo'jaligi va tog'-kon sanoati xizmatlari; operativ lizing xizmatlari; savdo bilan bog'liq xizmatlar; va boshqalarga tegishli bo'lmagan boshqa biznes xizmatlari.

Arxitektura, muhandislik, ilmiy va boshqa texnik xizmatlar – uchta tarkibiy qismga bo'lingan:

- arxitektura xizmatlari qurilish loyihalarini ishlab chiqish bilan bog'liq operatsiyalarni qamrab oladi;

- muhandislik xizmatlari muhandislik loyihalari bilan bog'liq dizaynlar, rejalar va tadqiqotlarni yaratishni o'z ichiga oladi. Bunga tog'-kon muhandisligi kirmaydi, uning o'rniga tog'-kon sanoati va neft-gaz xizmatlari tarkibiga kiradi;

- tadqiqot ishlarini qamrab oluvchi ilmiy va boshqa texnik xizmatlar; kartografiya; mahsulot sifatini sinovdan o'tkazish va sertifikatlash; shuningdek, texnik nazorat xizmatlari.

Qayta ishlash va atrof-muhitni tozalash xizmatlari, qishloq xo'jaligi va tog'-kon sanoati xizmatlari sohasida uch qismga bo'linadi:

- chiqindilarni qayta ishlash va atrof-muhitni tozalash xizmatlari radioaktiv va boshqa chiqindilarni qayta ishlashni; infeksiyalangan tuproq qatlamini olib tashlash; ifloslanishni, shu jumladan neftning to'kilishini tozalash; kar'erni qayta tiklash; xizmatlar dezinfeksiya va sanitariya xizmatlarini o'z ichiga oladi. Shuningdek, atrof-muhitni tozalash yoki tiklash bilan bog'liq barcha xizmatlarni o'z ichiga oladi.

- qishloq, o'rmon va baliqchilik bilan bog'liq xizmatlar qishloq xo'jaligi bilan bog'liq xizmatlarni o'z ichiga oladi, masalan, qishloq xo'jaligi texnikasini ekipaj bilan ta'minlash, o'rim-yig'im, o'simliklarni parvarish qilish, zararkunandalarga qarshi kurash, chorvachilik, hayvonlarni parvarish qilish va chorvachilik. Bundan tashqari o'rmon xo'jaligini ovlash, daraxt kesish, baliqchilik va veterinariya xizmatlarini o'z ichiga oladi;

- tog'-kon sanoati hamda neft va gaz qazib olish bilan bog'liq xizmatlar neft va gaz konlarida ko'rsatiladigan tog'-kon xizmatlarini, shu jumladan burg'ulash, qurish, burg'ulash qurilmalarini ta'mirlash va demontaj qilish, neft va gaz quduqlarini konservatsiya qilishni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, bu foydali qazilmalarni qidirish va qidirish bilan bog'liq xizmatlar, shuningdek, tog'-kon muhandisligi va geologiya-qidiruv ishlarini ham qamrab oladi;

Operatsion lizing xizmatlari – rezidentlar/norezidentlar tomonidan uchuvchisiz kemalar va samolyotlar hamda temir yo'l vagonlari, konteynerlar va burg'ulash platformalari kabi transport vositalarini ijaraga berish (lizing) yoki charterni o'z ichiga oladi.

Operatsion lizing xizmatlari xalqaro tashkilotlar, elchixonalar va boshqalar tomonidan binolarni ijaraga berishni o'z ichiga (boshqa toifalarga kiritilmagan davlat tovarlari va xizmatlari moddasiga kiritilgan). Telekommunikatsiya liniyalarini yoki ularning quvvatini ijaraga olish telekommunikatsiya xizmatlariga kiradi. Ekipaj bilan birga kemalar va samolyotlarni ijaraga olish, yuk tashish tarkibiga kiradi. Turar joy (yashash uchun) va avtomashinalarni norezidentlarga yashash vaqtida ijaraga berish doimiy istiqomat qiladigan mamlakatdan boshqa mamlakatda bo'lish sayohatga kiritilgan.

Savdo bilan bog'liq xizmatlar – tovarlar bilan operatsiyalar bo'yicha komissiyalarni va komissiya asosida ishlaydigan savdogarlar, tovar brokerlari, dilerlar, auksionerlar va savdo agentlariga to'lanadigan xizmatlarni qoplaydi. Bu xizmatlarga, masalan, kemalar, samolyotlar va boshqa tovarlarni sotish uchun auksion to'lovi yoki agent komissiyasi kiradi. Agar savdogar sotilgan tovarning egasi bo'lsa, u holda savdo marjasi qoida tariqasida tovar tannarxining ajralmas qismiga aylanadi.

Savdo bilan bog'liq xizmatlar maqolasida tovarlarning FOB narxida kiritilmagan har qanday marjni o'z ichiga oladi. Ushbu maqolaga franchayzing to'lovlari kirmaydi (boshqacha tasniflanmagan intellektual mulk obyektlaridan foydalanganlik uchun to'lovlarni o'z ichiga oladi); moliyaviy aktivlar bilan operatsiyalarni amalga oshirish uchun vositachilik komissiyasi (moliyaviy xizmatlarga kiritilgan); transport to'lovlari (transportga kiritilgan).

Boshqa xo'jalik xizmatlariga – suv, bug', gaz va neft mahsulotlari, elektr energiyasini yetkazib berish bilan bog'liq xizmatlar, ya'ni ular transport xizmatlaridan alohida ko'rsatilganda kiradi (bunday mahsulotlarni tashish transportga kiradi); konditsioner xizmatlari; ishga qabul qilish; xavfsizlik xizmati va qidiruv xizmatining ishi; yozma va og'zaki tarjima; fotografiya xizmatlari; binolarni tozalash; yuqorida sanab o'tilgan biznes xizmatlariga to'g'ri kelmaydigan biznes va boshqa biznes xizmatlariga **ko'chmas mulk agentligi xizmatlari** kiradi.

17. **Shaxsiy, madaniy va dam olish xizmatlari komponenti** ikkita kichik komponentdan iborat: audiovizual va u bilan bog'liq xizmatlar jismoniy shaxslarga boshqa xizmatlar hamda madaniy va dam olish sohasidagi xizmatlar.

Audiovizual va tegishli xizmatlarga – audiovizual sohadagi faoliyat (kino, musiqa, radio va teleko'rsatuv) bilan bog'liq xizmatlar, shuningdek, sahna san'ati bilan bog'liq xizmatlar kiradi. Audiovizual xizmatlar badiiy filmlar ishlab chiqarish (plyonka, videokasetlarda yoki disklarda yoki elektron vositalar orqali uzatiladigan), radio ishlab chiqarish tushuniladi va teledasturlar (jonli yoki yozib olingan) va musiqiy asarlarning yozuvlari kiradi.

“Audiovizual xizmatlar” moddasi audiovizual va tegishli mahsulotlarni ijaraga olish uchun olinadigan yoki to'lanishi kerak bo'lgan to'lovlarni o'z ichiga oladi. Shuningdek, shifrlangan pullik telekanallarga to'lov (kabel kanallari hamda sun'iy yo'ldosh teleko'rsatuvi kabi).

San'at bilan bog'liq xizmatlarga – ijrochi rassomlar (aktyorlar, musiqachilar, raqqosalar va boshqalar), yozuvchilar, bastakorlar va haykaltaroshlar, shuningdek, mustaqil modellar, dekor dizaynerlari, liboslar dizaynerlari va yorug'lik dizaynerlari tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlar kiradi. Shuningdek, u ijrochilar ishtirokida ko'ngilochar tadbirlar va boshqa tadbirlarni tashkil etish va targ'ib qilish xizmatlarini o'z ichiga oladi. Biroq, bunday vakilliklarni yozib olish audiovizual xizmatlariga kiritilgan.

Boshqa shaxsiy va madaniy va dam olish xizmatlari – to'rt qismga bo'lingan: sog'liqni saqlash xizmatlari, ta'lim sohasida, madaniy meros va dam olish sohasida hamda jismoniy shaxslarga xizmatlar ko'rsatish.

Sog'liqni saqlash xizmatlari shifokorlar, hamshiralar, o'rta tibbiyot xodimlari va shunga o'xshash xodimlar, shu jumladan shifoxona xodimlari tomonidan ko'rsatiladigan umumiy va ixtisoslashtirilgan inson salomatligi xizmatlarini, shuningdek, uzoqda (teletibbiyot yoki telediagnostika yordamida) yoki joyida joylashganligidan qat'i nazar, laboratoriya va shunga o'xshash xizmatlarni o'z ichiga oladi.

Bu xizmat ko'rsatuvchi tashkilot hududida joylashgan norezidentlarga ko'rsatiladigan sog'liqni saqlash xizmatlarini (sayohatga kiritilgan) va veterinariya xizmatlarini (qishloq, o'rmon va baliqchilik bilan bog'liq xizmat ko'rsatish obyektiga kiritilgan) o'z ichiga olmaydi.

Ta'lim xizmatlari – masofaviy ta'lim kurslari, teleko'rsatuv, sun'iy yo'ldosh yoki internet orqali yoki ushbu xizmatlarni bevosita qabul qiluvchi mamlakatlarda taqdim etuvchi o'qituvchilar tomonidan taqdim etiladigan ta'limning barcha darajalariga tegishli xizmatlarni o'z ichiga oladi. Bu yerda xizmatlar ko'rsatuvchi muassasa hududida joylashgan norezidentlarga ko'rsatiladigan ta'lim xizmatlarini o'z ichiga olmaydi (sayohatga kiritilgan).

Madaniy meros va hordiq chiqarish xizmatlariga – muzeylar faoliyati bilan bog‘liq xizmatlar, shuningdek, madaniyat, sport, qimor va dam olish sohasidagi boshqa tadbirlarni tashkil etish bo‘yicha xizmatlar kiradi.

Jismoniy shaxslar uchun boshqa xizmatlarga – ijtimoiy xizmatlar, savdo birlashmalariga a‘zolik badallari, maishiy xizmatlar va boshqalar kiradi.

18. Boshqa toifalarga kiritilmagan davlat tovarlari va xizmatlari – elchixonalar va harbiy bazalar kabi anklavlar tomonidan olingan yoki taqdim etilgan tovarlar va xizmatlar; diplomatlar, konsullik mansabdor shaxslari va joylashgan harbiy bazalar xodimlari tomonidan qabul qiluvchi davlatda sotib olingan tovarlar va xizmatlar chet elda va ularning qaramog‘ida bo‘lgan shaxslar; hukumatlar tomonidan qabul qilingan yoki taqdim etilgan va boshqa joyda tasniflanmagan xizmatlarni o‘z ichiga oladi.

II bob. Xizmatlarning tashqi savdosi bo‘yicha ma‘lumotlarni shakllantirish manbalari

19. Xizmatlarning tashqi savdosi statistikasini shakllantirish:

a) **oylik** asosida:

- yirik korxonalarining statistik hisoboti;

- kichik korxonalar va mikrofirmalar xizmatlari eksportini (importini) statistik baholash (axborot asosi Markaziy bankning eksport-import operatsiyalari uchun valyuta mablag‘larining harakati to‘g‘risidagi ma‘lumotlari, shuningdek, tashqi savdo operatsiyalarining yagona axborot tizimi ma‘lumotlari);

- kirish va chiqish turizmi bo‘yicha namunaviy so‘rovnomalar ma‘lumotlari.

b) **har yili** quyidagilarga asoslanadi:

- yirik, kichik korxonalar va mikrofirmalarni qamrab oluvchi statistik hisobotlar;

- kirish va chiqish turizmi (sayohat) bo‘yicha tanlanma so‘rovnomalar ma‘lumotlari.

Foydalanuvchilar uchun xizmatlarning tashqi savdosi va yig‘ma axborotlar bo‘yicha statistika ma‘lumotlarining shakllanish sxemasi 1-ilovada keltirilgan (mazkur statistika hisobotlari va kuzatuvlarining abbreviaturasi yoki nomi o‘zgargan taqdirda, ushbu statistika hisobotlari va kuzatuvlari asosida shakllantiriladi).

20. Turistik xizmatlar (sayohatlar) eksport-importi hajmini shakllantirishda bir martalik maxsus so‘rovlar ma‘lumotlari ham kiritiladi.

Ko‘rikdan o‘tkaziladigan joylar va ko‘rikdan o‘tkazilayotgan shaxslar soni O‘zbekiston Respublikasi Davlat xavfsizlik xizmati Chegara qo‘shinlarining

O'zbekistondan chiqib ketayotgan va kirib kelayotgan shaxslar oqimi to'g'risidagi ma'lumotlari (respublika postlari bo'yicha) asosida tanlanadi.

So'rovni tashkil etish va o'tkazish O'zbekiston Respublikasi Turizm va sport vazirligi bilan hamkorlikda amalga oshiriladi.

Kirish va chiqish turizmi (sayohatlari) bo'yicha o'tkazilgan so'rovlar natijalariga ko'ra, sayohatning maqsadiga qarab, har bir mehmon uchun o'rtacha xarajatlar quyidagi formula bo'yicha hisoblanadi:

$$V = \sum_{i=1}^n \left(\frac{e_i}{q_i} \times Q_i \right), \quad (1)$$

bunda,

V – kirish, (chiqish) turizmiga oid tashrif buyuruvchilarning jami xarajatlari hajmi;

e_i – tashrif buyuruvchilar kuzatuv so'rovnomasi ma'lumotlariga asosan, i - safar maqsadlari bo'yicha tashrif buyuruvchilarning jami xarajatlari qiymati;

q_i – tashrif buyuruvchilar kuzatuv so'rovnomasi ma'lumotlariga asosan i -safar maqsadlari bo'yicha tashrif buyuruvchilarning jami soni;

Q_i – kirish (chiqish) turizmiga oid tashrif buyuruvchilar oqimi bo'yicha haqiqiy ma'lumotlarga ko'ra, mamlakatlar bo'yicha i -safar maqsadlariga ko'ra tashrif buyuruvchilarning soni;

n – safar maqsadlari turlari soni.

$$\overline{V}_j = \frac{V_j}{Q_j}, \quad (2)$$

bunda,

$\overline{V}_j$ – j - mamlakat bo'yicha kirish (chiqish) turizmiga oid bitta tashrif buyuruvchining o'rtacha xarajatlari;

V_j – j - mamlakat bo'yicha kirish (chiqish) turizmiga oid tashrif buyuruvchining o'rtacha xarajatlari;

Q_j – kirish (chiqish) turizmiga oid tashrif buyuruvchilar oqimi bo'yicha haqiqiy ma'lumotlarga ko'ra, j - mamlakat bo'yicha tashrif buyuruvchilarning soni.

$$\overline{W} = \frac{\sum_{j=1}^m (\overline{V}_j \times Q_j)}{M}, \quad (3)$$

bunda,

$\overline{W}$ – kirish (chiqish) turizmiga oid bitta tashrif buyuruvchining o'rtacha xarajatlari hajmi ;

M – kirish (chiqish) turizmiga oid bitta tashrif buyuruvchilar oqimi bo'yicha haqiqiy ma'lumotlarga ko'ra, tashrif buyuruvchilarning jami soni;

m – hisobga olinadigan mamlakatlar soni;

$V_j - j$ – mamlakat bo'yicha kirish (chiqish) turizmiga oid bitta tashrif buyuruvchining o'rtacha xarajatlari hajmi;

Q_j – kirish (chiqish) turizmiga oid tashrif buyuruvchilar oqimi bo'yicha haqiqiy ma'lumotlarga ko'ra, j - mamlakat bo'yicha tashrif buyuruvchilarning soni.

Sayohat tovarlari bo'yicha eksport hajmiga respublikaning iqtisodiy hududiga kiruvchi norezidentlar tomonidan amalga oshirilgan xarajatlar to'g'risidagi ma'lumotlar kiradi.

Sayohat tovarlari bo'yicha import hajmiga respublikaning iqtisodiy hududidan tashqariga chiqib ketayotgan rezidentlar tomonidan amalga oshirilgan xarajatlar to'g'risidagi ma'lumotlar kiradi.

Xarajatlar ehtiyojlarni qondirish uchun sotib olingan tovar va xizmatlar qiymati bilan belgilanadi (turar joy, oziq-ovqat va ichimliklar, ko'ngilochar dasturlar va ushbu xizmatlar kelib chiqqan mamlakat hududida norezidentlarga ko'rsatiladigan transport xizmatlari, shuningdek sovg'alar, suvenirilar va boshqalar (ularning qiymatidan qat'i nazar) shaxsiy foydalanish uchun sotib olingan va qabul qiluvchi mamlakatdan eksport qilinadigan har qanday boshqa narsalar).

Xalqaro yo'lovchi tashish narxi sayohat moddasida aks ettirilmaydi, lekin transport xizmatlari komponentining yo'lovchi tashish xizmatlari moddasiga kiritiladi.

Harbiy xizmatchilar, diplomatlar, konsullik mansabdor shaxslari va ularning qaramog'idagi shaxslar tashrif buyuruvchilar toifasidan chiqarib tashlanadi va ularning iste'moli boshqa toifaga emas balki, davlat tovarlari va xizmatlariga kiritiladi.

Belgilangan statistik qiymatdan oshib ketadigan qimmatbaho buyumlar va uzoq muddatli iste'mol tovarlarini sotib olish sayohat tovarlari aks ettirilmaydi, chunki u umumiy mahsulot toifalariga kiritilgan.

21. Boshqa vazirliklar, idoralar tomonidan ishlab chiqilishi har yili tasdiqlanadigan statistika ishlari dasturlarida nazarda tutilgan statistik ishlar qo'shimcha axborot manbalari hisoblanadi:

- eksport-import operatsiyalari bo'yicha valyuta mablag'larining harakati to'g'risidagi Markaziy bankning ma'lumotlari;

- Davlat xavfsizlik xizmati Chegara qo'shinlari va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Davlat personallashtirish markazining O'zbekiston Respublikasiga kiruvchi va undan chiqib ketayotgan shaxslar soni to'g'risidagi ma'lumotlari.

III bob. Yakuniy qoidalar

22. Statistik hisobotda xizmatlar eksporti va importi alohida aks ettirilib, rezidentlar o'rtasida xizmatlar ko'rsatish uchun o'zaro hisob-kitoblar balansi sifatida emas balki norezidentlar, barcha turdagi xizmatlar (ishlar) va intellektual faoliyat natijalarini hisobga olgan.

23. Xizmatlar va bajarilgan ishlar qiymati AQSH dollarida, milliy valyutani esa O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki kursi bo'yicha konvertatsiya qilgan holda (shartnoma valyutasidan qat'i nazar) shartnomalar yoki bitimlar narxlarida bajarilgan ishlar va xizmatlar dalolatnomasini tuzish vaqtida hisobga olinadi.

24. Ushbu uslubiy nizom statistika organlarida statistik ma'lumotlarni shakllantirish jarayonida foydalanish uchun mo'ljallangan.

25. Mazkur uslubiy nizomni ishlab chiqish, kelishish, tasdiqlash va amaliyotga joriy qilish bosqichlari "Statistik ma'lumotlarni taqdim etishning universal modeli" (GSIM – Generic Statistical Information Model) talablari asosida ishlab chiqilgan "Statistika sohasida tasniflar, metodologiyalar va kuzatuv shakllarini ishlab chiqish va tasdiqlash bo'yicha namunaviy uslubiy qo'llanma"ga muvofiq amalga oshirilgan.

Foydalanilgan ma'lumotnomalar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining "Tashqi iqtisodiy faoliyat to'g'risida"gi qonuni.

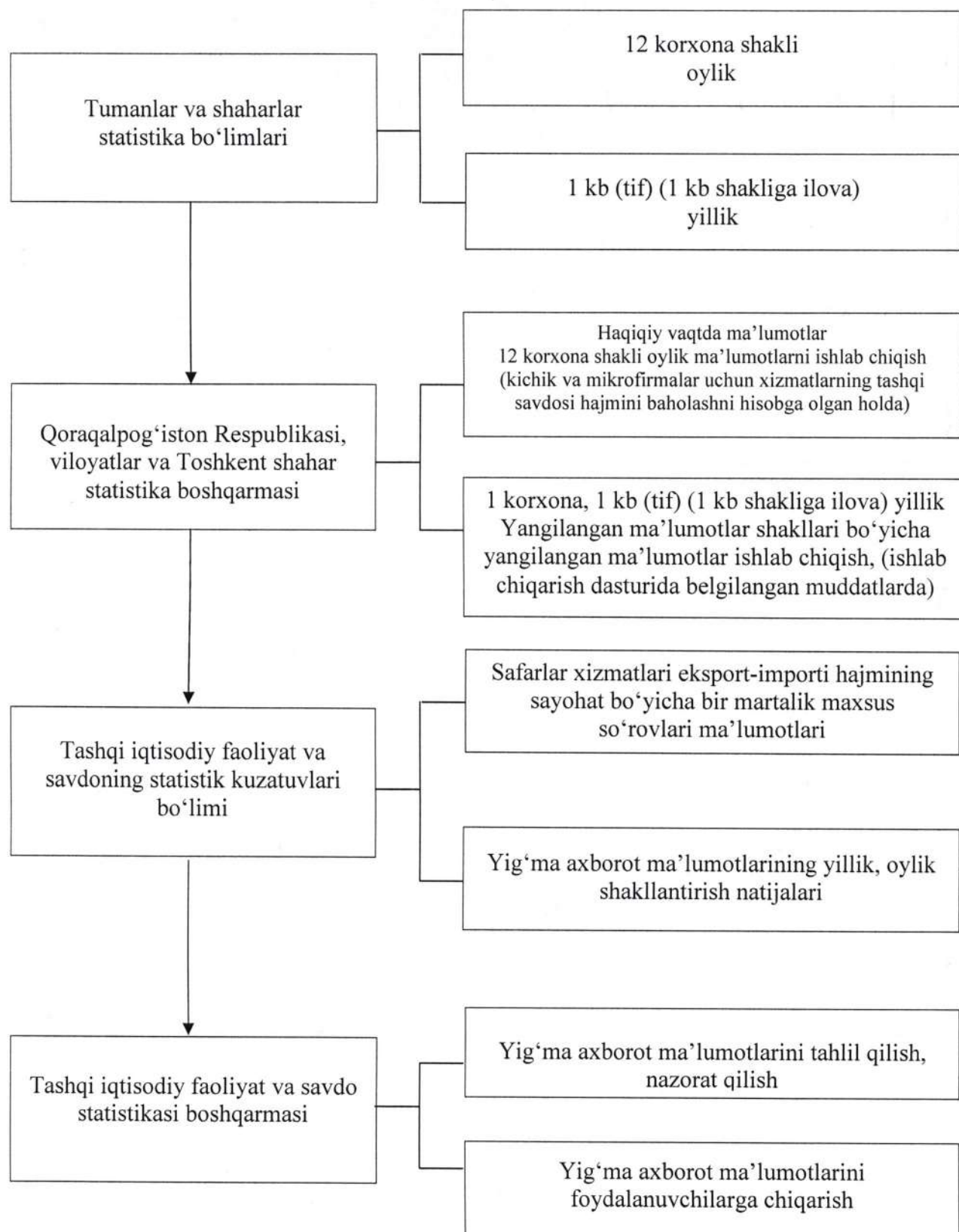
2. O'zbekiston Respublikasining "Tashqi iqtisodiy faoliyat to'g'risida"gi qonuni. To'lov balansi va xalqaro investitsiya pozitsiyasi bo'yicha qo'llanma (XVJ, 2009).

3. Xizmatlarning xalqaro savdosi statistikasi bo'yicha qo'llanma, / 2010.

4. "Davlat ma'lumotlarini yig'ish va qayta ishlash metodologiyasi to'g'risidagi nizom va bojxona tashqi savdo statistikasi" / Davlat statistika qo'mitasi, Davlat bojxona qo'mitasi, Iqtisodiyot vazirligi, Tashqi iqtisodiy aloqalar, investitsiyalar va savdo vazirligi (2007- yil 20- sentabr, 1717-son).

Xizmatlar tashqi savdosi statistik hisobini
tashkil qilish bo'yicha uslubiy nizomga
1 - ILOVA

Xizmatlarning tashqi savdosi bo'yicha statistik ma'lumotlarni shakllantirish sxemasi



Xizmatlar tashqi savdosi statistik hisobini
tashkil qilish bo'yicha uslubiy nizomga
2 - ILOVA

**Eksport va import to'g'risidagi ma'lumotlarni shakllantirishda xizmat turlari
klassifikatori**

Xizmat kodi	Xizmatlar ro'yxati
9901000000	Boshqalarga tegishli bo'lgan jismoniy materiallar uchun ishlab chiqarish xizmatlari
9902000000	Boshqa toifaga kiritilmagan texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash xizmatlari
9903000000	Transport xizmatlari
9903010000	Havo transporti xizmatlari
9903011000	Yo'lovchilarni havo orqali tashish
9903012000	Havo transportida yuk tashish
9903013000	Boshqa havo transporti xizmatlari
9903020000	Temir yo'l transporti xizmatlari
9903021000	Yo'lovchilarni temir yo'l orqali tashish
9903022000	Temir yo'l orqali yuk tashish
9903023000	Boshqa temir yo'l transporti xizmatlari
9903030000	Avtomobil transporti xizmatlari
9903031000	Yo'lovchilarni avtomobil transportida tashish
9903032000	Avtomobil transportida yuk tashish
9903033000	Boshqa avtotransport xizmatlari
9903040000	Boshqa transport turlari bo'yicha xizmatlar
9903041000	Yo'lovchilarni boshqa transport turlarida tashish
9903042000	Yuklarni boshqa transport turlarida tashish
9903043000	Boshqa transport turlari bo'yicha boshqa xizmatlar
9903050000	Quvurlarni tashish
9903060000	Elektr uzatish
9903070000	Pochta va kuryerlik xizmatlari
9903080000	Boshqa tegishli va yordamchi transport xizmatlari
9904000000	Safarlar
9904010000	Ish safarlari
9904011000	Chegara hududlari ishchilarining tovarlar va xizmatlarni sotib olishi, mavsumiy ishchilar va boshqa qisqa muddatli ishchilar
9904012000	Boshqa ish safarlari
9904020000	Shaxsiy safarlar
9904021000	Shaxsiy safarlar: tibbiy yordam
9904022000	Shaxsiy safarlar: ta'lim olish

Xizmat kodi	Xizmatlar ro'yxati
9904023000	Shaxsiy safarlar: boshqalar
9905000000	Qurilish xizmatlari
9906000000	Sug'urta va pensiya xizmatlari
9906010000	To'g'ridan-to'g'ri sug'urta xizmatlari
9906011000	Hayotni sug'urtalash xizmatlari
9906012000	Yuklarni sug'urtalash xizmatlari
9906013000	To'g'ridan-to'g'ri sug'urtaning boshqa turlari
9906020000	Qayta sug'urtalash xizmatlari
9906030000	Yordamchi sug'urta xizmatlari
9906040000	Pensiya va standartlashtirilgan kafolat xizmatlari
9907000000	Moliyaviy xizmatlar
9908000000	Boshqa toifalarda belgilanmagan intellektual mulk obyektlaridan foydalanganlik uchun to'lovlar
9908010000	Franchayzing va tovar belgilarini litsenziyalash to'lovlari
9908020000	Tadqiqot va ishlanmalar natijalaridan foydalanish uchun litsenziyalar
9908030000	Dasturiy ta'minotni qayta ishlab chiqarish va/yoki tarqatish uchun litsenziyalar
9908040000	Audiovizualni qayta ishlab chiqarish va/yoki tarqatish uchun litsenziyalar va tegishli mahsulotlar
9909000000	Telekommunikatsiya, kompyuter va axborot xizmatlari
9909010000	Telekommunikatsiya xizmatlari
9909020000	Kompyuter xizmatlari
9909021000	Kompyuter dasturi
9909022000	Boshqa kompyuter xizmatlari
9909030000	Axborot xizmatlari
9909031000	Axborot agentligi xizmatlari
9909032000	Boshqa axborot xizmatlari
9910000000	Boshqa biznes xizmatlari
9910010000	Tadqiqot va ishlanma xizmatlari
9910011000	Bilimlar majmuasini oshirish maqsadida tizimli ravishda amalga oshirilayotgan tadbirlar
9910011100	Ilmiy sohada individual va ommaviy xizmatlar ko'rsatish, tadqiqot va ishlanmalar
9910011200	Ilmiy tadqiqot va ishlanmalar natijasida kelib chiqadigan mulkiy huquqlarni sotish
9910011210	Patentlar
9910011220	Ilmiy tadqiqotlar natijasida kelib chiqadigan mualliflik huquqi va rivojlanish
9910011230	Texnologik jarayonlar va dizayn ishlanmalari
9910011240	Tadqiqot va ishlanmalar natijasida mulk huquqlarini sotish bo'yicha boshqa xizmatlar
9910012000	Boshqa tadqiqot va ishlanma xizmatlari
9910020000	Professional xizmatlar va boshqaruv maslahat xizmatlari

Xizmat kodi	Xizmatlar ro'yxati
9910021000	Yuridik, buxgalteriya hisobi, boshqaruv konsalting xizmatlari va jamoatchilik bilan aloqalar xizmatlari
9910021100	Yuridik xizmatlar
9910021200	Buxgalteriya hisobi, audit, buxgalteriya hisobi sohasidagi xizmatlar va soliq qonunchiligi sohasida maslahat xizmatlari
9910021300	Jamoatchilik bilan aloqalar sohasida biznes va boshqaruv maslahat xizmatlari
9910022000	Reklama, bozor tadqiqoti va kashfiyot xizmatlari hamda jamoatchilik fikrini aniqlash xizmatlari
9910030000	Texnik, savdo va boshqa biznes xizmatlari
9910031000	Arxitektura, muhandislik, ilmiy va boshqa texnik xizmatlar
9910031100	Arxitektura sohasidagi xizmatlar
9910031200	Muhandislik xizmatlari
9910031300	Ilmiy va boshqa texnik xizmatlar
9910032000	Chiqindilarni qayta ishlash va atrof-muhitni tozalash xizmatlari hamda qishloq xo'jaligi va tog'-kon sanoati sohasida xizmatlar
9910032100	Qayta ishlash va atrof-muhitni tozalash xizmatlari
9910032200	Qishloq, o'rmon va baliqchilik bilan bog'liq xizmatlar
9910032300	Neft va gaz, kon qazib olish va qazib olish bilan bog'liq xizmatlar
9910033000	Operatsion lizing xizmatlari
9910034000	Savdo bilan bog'liq xizmatlar
9910035000	Boshqa turdagi biznes xizmatlari
9911000000	Madaniyat va dam olish sohasida xizmatlar va jismoniy shaxslarga xizmatlar
9911100000	Audiovizual va unga tegishli xizmatlar
9911110000	Audiovizual xizmatlar
9911120000	San'at bilan bog'liq xizmatlar
9911200000	Madaniyat va dam olish sohasida hamda jismoniy shaxslarga boshqa xizmatlar
9911210000	Sog'liqni saqlash xizmatlari
9911220000	Ta'lim xizmatlari
9911230000	Madaniy meros va dam olish xizmatlari
9911240000	Jismoniy shaxslar uchun boshqa xizmatlar
9912000000	Boshqa toifalarga kiritilmagan davlat tovarlari va xizmatlari